

Спираючись на термінологічний апарат, який використовується в ПКУ, пропонуємо пункт 8.3 статті 8 ПК України викласти в наступній редакції: «8.3. Місцевим податком є обов'язковий, безумовний платіж, який встановлюється відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених цим Кодексом, рішеннями сільських, селищних, міських рад у межах їх повноважень, і зараховується до відповідних місцевих бюджетів.

Місцевим збором є обов'язковий платіж, який встановлюється відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених цим Кодексом, рішеннями сільських, селищних, міських рад у межах їх повноважень, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій, і зараховується до відповідних місцевих бюджетів».

Закріплення даних визначень у Податковому кодексі України дозволить чітко розмежувати поняття загальнодержавних та місцевих податків і зборів, а також детальніше сформулювати механізм їх встановлення та справляння.

Література:

1. Smith, Adam, 1776. – An Inquiry Into The Nature and Causes of The Wealth of Nations. – Oxford: OUP General, Oxford University Press, 2008. – 618 p.
2. Рикардо Давид. Начала политической экономии и налогового обложения. Сочинения. Том 1. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1955. – 360 с.
3. Кучерявенко М. П. Податкове право: підручник. / М.П.Кучерявенко – Х.: Право, 2013. – 536 с.
4. Угровецкий О. П. Система оподаткування в Україні: становлення, реформування, адміністрування. // О.П.Угровецкий – Х.: ТД «Золота миля», 2008. – 328 с.,
5. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – С. 112.
6. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
7. Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 року № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50-51. – С. 572.
8. Кофлан В. М. Правове регулювання місцевих податків і зборів в Україні: Монографія. // В.М.Кофлан – Ірпінь: НАДПСУ, 2005. – 176 с.,
9. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року, ратифікована Законом № 452/97-ВР від 15 липня 1997 року. – [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/law>
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.,
11. Налоговый кодекс Российской Федерации от 31 июля 1998 года № 146-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. – 1998. – № 31. – С. 3824.
12. Блащук Н. І. Правове регулювання місцевих податків і зборів в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. – Ірпінь, 2012. – 19 с.

УДК: 342.12.1

Кельбя С.Г.,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін

ПВНЗ Буковинський університет, кандидат юридичних наук

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ

У статті здійснюється загальна характеристика державного регулювання фондового ринку. Акцентується увага на існуючій моделі українського ринку цінних паперів.

Ключові слова: державне регулювання, фондовий ринок, ринок цінних паперів, державне регулювання ринку цінних паперів, держава.

В статье осуществляется общая характеристика государственного регулирования фондового рынка. Акцентируется внимание на существующей модели украинского рынка ценных бумаг.

Ключевые слова: государственное регулирование, фондовый рынок, рынок ценных бумаг, государственное регулирование рынка ценных бумаг, государство.

The article is a general characteristic of state regulation of the stock market. The attention is focused on the existing model of Ukrainian securities market.

Keywords: government regulation, stock market, stock market, government securities market regulation, state.

Актуальність теми. Становлення ринку цінних паперів України, розбудова його внутрішньої інфраструктури вимагають одночасного становлення та вдосконалення системи регулювання та контролю за процесами, що відбуваються на ньому. Це обумовлено тим, що значна складність, різкі коливання стану фондового ринку, наявність великої кількості професійних та непрофесійних учасників, величезні обсяги різноманітних угод, що укладаються, конфіденційний характер значної частини інформації щодо цінних паперів та цілий ряд інших факторів створюють потенційні умови для зловживань, які посягають на інтереси широкого кола інвесторів, зменшують їх довіру до ринку, що, як наслідок, призводить до падіння його ефективності. Складність зазначених проблем зумовлює потребу їх усебічного наукового вивчення, визначення та обґрунтування щодо змісту фондового ринку та характеристики його державного регулювання.

Стан наукового дослідження. Дана проблематика увійшла до предмету вивчення цілого ряду сучасних вітчизняних досліджень, автори яких є представниками різних галузей правової науки. Зокрема, слід згадати праці таких вчених як В. Авер'янова, В. Анохіна, Д. Бахраха, О. Баклана, О. Бандурки, Г. Бондаренка, А. Васильєва, І. Веремеєнка, І. Галагана, І. Голосніченка, Є. Додіна, М. Єропкіна, Ю. Козлова, А. Комзюка, Т. Коломоєць, М. Студенікіної, В. Чабана та інших, в яких розглядалися питання регулювання державою ринку цінних паперів.

Виклад основного матеріалу. Досвід країн з розвиненим ринком цінних паперів показує, що держава повинна здійснювати на фондовому ринку наступні координуючі та регулюючі функції: розробка концепції розвитку фінансового ринку, програми її реалізації, розробка законодавчих актів для запуску і розвитку фондового ринку; контроль за фінансовою стійкістю і безпекою фондового ринку (контроль за входом на ринок, реєстрація цінних паперів, нагляд за фінансовим станом інвестиційних інститутів); установлення законодавчих норм функціонування ринку, контроль за їхнім дотриманням і застосування санкцій за їхнє порушення; створення системи інформування про стан ринку цінних паперів і забезпечення її відкритості для інвесторів; створення системи захисту дрібних інвесторів (мінори тарних акціонерів) від ігнорування їх інтересів та від фінансових утрат.

Конкретна ефективність фондового ринку обумовлюється законодавчим та нормативно-правовим забезпеченням досягнення широкого розмаїття цілей і розв'язанням таких завдань [1]:

1) Акумуляція тимчасово вільного капіталу, в тому числі шляхом абсорбції фінансових ресурсів юридичних осіб та коштів (заощаджень) населення, що в кінцевому підсумку зумовлює концентрацію фінансового капіталу;

2) Оздоровлення й зміцнення фінансового ринку, фінансової системи в цілому, нарощування інвестиційних можливостей держави через формування необхідних резервів капіталу, включення ринкових механізмів вільного переливу капіталів у найбільш вигідні галузі, сфери та регіони;

3) Формування ринкових конкурентних можливостей як найбільш дієвого механізму у боротьбі за оволодіння вільними грошовими ресурсами;

4) Репродукування цивілізаційних принципів і стандартів для проникнення через фондовий ринок на світові ринки капіталів.

Значна складність, різкі коливання стану фондового ринку, наявність великої кількості професійних та непрофесійних учасників, величезні обсяги різноманітних угод, що укладаються, конфіденційний характер значної частини інформації щодо цінних паперів та цілий ряд інших факторів створюють потенційні умови для зловживань, які посягають на інтереси широкого кола інвесторів, зменшують їх довіру до ринку, що, як наслідок, призводить до падіння його ефективності.

Ринок цінних паперів повинен приваблювати інвесторів своїми законністю, чесністю та порядком. Цього можна досягти лише шляхом державного регулювання ринку цінних паперів у тісній взаємодії з його представниками [2, с. 6]. Держава наділена основними функціями щодо регулювання фондового ринку в країні, адже цей ринок є настільки масштабним та ризиковим для фінансової безпеки країни, пред'являє настільки високі вимоги до інфраструктури та ресурсів на його будівництво, що тільки зусилля держави можуть надати йому цивілізованої та безпечної форми. Країна повинна володіти масштабною програмою створення ринку цінних паперів у країні, адекватною державним програмам приватизації та структурним змінам у галузях господарства.

Держава, виконуючи функції регулювання і контролю на ринку цінних паперів, формує спеціальні структури, потреба в яких зумовлюється специфікою способів регулювання, пов'язаних з контролем за розкриттям об'ємних масивів інформації; видачею великої кількості ліцензій та спеціальних дозволів; організацією реєстрації випусків цінних паперів і професійних учасників фондового ринку; необхідністю постійної адаптації законодавства та підзаконних норм у сфері обігу цінних паперів, яка швидко розвивається і змінюється; необхідністю для широких верств інвесторів створення органу, який здатен захистити їх інтереси, а також цілим рядом інших обставин.

Як свідчить світовий досвід, різноманітність підходів у цій сфері визначається, головним чином, ступенем розвитку ринку цінних паперів; особливостями законодавства, яке в різних країнах відрізняється за рівнем жорсткості; соціальною та правовою культурою суспільства; рівнем організації професійних об'єднань учасників фондового ринку, здатних взяти на себе значну частину роботи з регулювання діяльності на ньому тощо [3; 4]. Відповідно до вказаних факторів розрізняються і форми, прийоми та методи діяльності з регулювання і контролю за виконанням законодавства та правил цивілізованої поведінки на фондовому ринку, а також відповідальності за їх порушення.

Сучасна економічна теорія визначає державне регулювання економікою як систему заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, що здійснюються уповноваженими державними установами і громадськими організаціями з метою стабілізації і пристосування існуючої соціально-економічної системи до умов,

що змінюються [5, с. 10].

На думку вчених-юристів, державне регулювання - це загальне впорядкування суспільних відносин у конкретній сфері економіки, що провадиться відповідно до вимог законодавства шляхом впливу на господарську діяльність суб'єктів економічних відносин – встановлення загальних правил, нормативів, стандартів того чи іншого виду діяльності, що їх повинні дотримувати всі учасники суспільних відносин, так само як і правових засад відповідальності за їх порушення, контролю за їх виконанням, створення та забезпечення ефективного функціонування фінансової та податкової систем, обмеження монополізму тощо [6, с. 374]. При цьому виокремлюють три форми такого регулювання: бюджетно-податкове, кредитно-грошове і адміністративне регулювання [7, с. 29]. Держава намагається створити для учасників ринку цінних паперів сприятливий правовий режим, усунути перешкоди і встановити відповідальність за дії, що можуть призвести до дестабілізації і дезорганізації ринку і втрати довіри до нього з боку інвесторів.

Виділяємо дві основні моделі регулювання державою ринку цінних паперів. Перша модель – регулювання фондового ринку зосереджується переважно в державних органах, і лише невелика частина повноважень щодо нагляду, контролю, встановлення обов'язкових правил поведінки передається державою самоврядним організаціям професійних учасників ринку. Такий підхід, наприклад, застосовується у Франції. Друга модель – максимально можливий обсяг повноважень передається самоврядним організаціям, значне місце у контролі займають не жорсткі нормативні приписи, а переговорний процес, індивідуальні узгодження з професійними учасниками ринку, і при цьому держава зберігає за собою основні контрольні функції, можливості у будь-який момент втрутитись у процес саморегулювання. Яскравий приклад такої моделі – ринок цінних паперів Великої Британії.

Як уже зазначалося, у реальній практиці розвинутих зарубіжних країн ступінь централізації та жорсткості державного регулювання ринку цінних паперів коливається між цими двома крайніми моделями [8]. Так, згідно даних статистики: з числа більш ніж 30 країн з розвинутими ринками цінних паперів половина має самостійні відомства (наприклад, у США існує комісія з цінних паперів), а приблизно у 15 % країн Міністерство фінансів відповідає за фондовий ринок. У деяких країнах з банківською моделлю ринку цінних паперів (наприклад, Німеччина, Австрія, Бельгія) основну відповідальність за останній несе Центральний банк та орган банківського нагляду (він відокремлений від Центрального банку). Унікальною в цьому відношенні є Швейцарія, де немає єдиного державного органу, який централізував би регулювання фондового ринку (ці функції розподілені по регіонах).

Таким чином, з огляду на вищенаведене можна стверджувати, що 1) структура державних органів, що регулюють фондовий ринок, залежить від моделі ринку, прийнятої в тій чи іншій країні (банківський, небанківський), ступеня централізації управління в країні та автономії регіонів (у країнах з федеративним устроєм частина повноважень держави на ринку цінних паперів передана територіям, наприклад, у США – штатам, у Німеччині – землям); 2) загальною тенденцією є створення самостійних відомств – комісій з цінних паперів; 3) від моделі ринку цінних паперів залежать також статус учасників такого ринку, обсяг їх прав та обов'язків.

Розглянемо існуючу модель українського ринку цінних паперів, починаючи з історичної ретроспективи, тому що, незважаючи на його незначні обсяги, він має

винятково складну структуру державних органів, що здійснюють його регулювання.

Ця складність пояснюється такими причинами: а) змішана (банківська і небанківська) модель ринку цінних паперів і як наслідок – Національний банк і небанківські державні органи в ролі регулюючих інстанцій; б) масштабна приватизація, за якої значна частина державних підприємств перетворюється на акціонерні товариства, створюються інвестиційні фонди, здійснюється у великих масштабах первинне розміщення акцій приватизованих підприємств, що, у свою чергу, викликає активне втручання в регулювання ринку цінних паперів Фонду державного майна України [9, с. 325].

Формування регулятивної та контролюючої систем фондового ринку в Україні здійснюється на основі концентрації і централізації з подальшим делегуванням окремих функцій підвідомчим і незалежним структурам. Указаний підхід сформувався і реалізувався не одразу: у перші роки фондовий ринок нашої країни не мав централізованого відомчого управління. Як уже зазначалося, з початком приватизації в Україні низку функцій на фондовому ринку виконував Фонд державного майна. Надалі до справи регулювання підключилися Антимонопольний комітет, Національний банк України і Державна податкова служба. У 1995 році Указом Президента створюється Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку, яка прийняла на себе основний пакет функцій і практично всю відповідальність за розвиток і функціонування фондового ринку [10, с. 15].

З прийняттям у 1995 році Концепції функціонування і розвитку фондового ринку був завершений етап пошуку потрібної моделі державного регулювання фондового ринку України, яка відповідала б міжнародним стандартам. Цією Концепцією передбачене становлення цілісного, високоліквідного, ефективного і справедливого ринку цінних паперів в Україні, регульованого державою та інтегрованого у світові фондові ринки.

Основні принципи розбудови ефективного фондового ринку закладені в Концепції — це соціальна справедливість, забезпечення рівних можливостей та спрощення умов доступу інвесторів та позичальників на ринок фінансових ресурсів, недопущення монопольних проявів, дискримінації прав і свобод суб'єктів ринку цінних паперів. Головним принципом забезпечення інтересів суб'єктів фондового ринку та захисту їхніх майнових прав стала надійність захисту інвесторів, тобто створення необхідних умов як соціально-політичних, так і економічно-правових.

Державне регулювання ринку має здійснюватися на принципах створення гнучкої та ефективної системи регулювання, надійно діючого механізму обліку і контролю, запобігання і профілактики зловживань та злочинності на ринку цінних паперів. Діяльність органів державної виконавчої влади з прогнозування, організації, контролю поведінки учасників економічного обігу (зокрема, обігу цінних паперів), яка здійснюється на підставі чинного законодавства з метою узгодження інтересів окремих учасників і суспільства в цілому і досягнення оптимальних результатів у регульованій сфері є частиною державного регулювання економіки.

Понятійний апарат адміністративно-правового регулювання опосередковує його механізм: зміщення акцентів регулюючого впливу на рівень законодавчих актів вищого рівня, сам механізм прийняття останніх, що забезпечує врахування як мінімум інтересів провідних прошарків суспільства, наявність зворотного зв'язку між суб'єктами і об'єктами регулюючого впливу, встановлення стимулюючих форм забезпечення

виконання обов'язків або зобов'язань.

Концепцією визначено також порядок забезпечення інвесторів повною і доступною інформацією, стосовно умов випуску та обігу цінних паперів, забезпечення гласності фінансово-господарської діяльності емітентів, усунення проявів дискримінації суб'єктів фондового ринку. Гарантування необхідної свободи підприємницької діяльності інвесторів, емітентів і ринкових посередників, створення умов для змагання за найбільш вигідне залучення вільних фінансових ресурсів та встановлення немонопольних цін на послуги фінансових посередників через контроль за дотриманням правил добросовісної конкуренції учасниками фондового ринку є також одним з найголовніших завдань, визначених Концепцією.

З процесом реформування економіки країни та накопиченням досвіду з випуску й обігу цінних паперів та формування інфраструктури фондового ринку (як зворотний зв'язок) постійно удосконалюється законодавче регулювання фондового ринку України. Процес формування власної нормативної бази для створення і функціонування фондового ринку почався після прийняття Декларації про державний суверенітет. З'являються Закони України „Про власність”, „Про цінні папери та фондову біржу”, „Про господарські товариства”, „Про приватизаційні папери” тощо.

Найважливішого значення набуло прийняття Закону „Про цінні папери та фондову біржу”, яким вперше було визначено порядок випуску цінних паперів, обігу їх на вторинному ринку, встановлено режим ліцензування посередницької діяльності з цінними паперами тощо.

Для регулювання і координації діяльності на ринку цінних паперів створюється Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (1995 рік). І нарешті, поява Закону України „Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні”, стає ключовим моментом у цьому процесі. Проте, багато питань ще потребують свого вирішення. Зокрема, вдосконалення нормативно-правової бази фондового ринку неможливе без прийняття таких законопроектів (що вже підготовлені), як: „Про похідні цінні папери”, „Про особливості обігу векселів в Україні”, нової редакції Закону „Про цінні папери та фондовий ринок” тощо.

Законотворча робота має спрямовуватися на розв'язання низки проблем, які існують сьогодні у сфері правового забезпечення функціонування українського фондового ринку. Законодавчі акти в цілому не мають необхідного ступеня деталізації, вони суперечливі, на їх змісті відбилася боротьба між різними державними органами і концепціями розвитку ринку цінних паперів. Безсистемне використання при розробці законодавчих актів різних іноземних правових стандартів і моделей ринків цінних паперів перешкоджає ефективному його регулюванню.

Ефективно діючого ринку цінних паперів в Україні не сформовано, попри прийняття досить великої кількості нормативних актів у цій сфері, врахування іноземного досвіду, створення так званих саморегулюючих організацій, низку актів, спрямованих на захист прав інвесторів. Здається, що захист прав інвесторів повинен супроводжуватись і розробкою заходів для заохочення емітентів. Саме емітенти на перших стадіях розвитку фондового ринку потребують пильної уваги з боку держави, підтримки емісійної політики [11, с. 32]. Це необхідно для наповнення ринку цінних паперів достатньою їх кількістю, що можуть конкурувати між собою.

Висновок. Окреслені проблеми є лише невеликою часткою з тих, що потребують свого вирішення у подальшому регулюванні ринку цінних паперів у нашій країні.

Список використаної літератури:

1. Мозговий О. М. Фондовий ринок : навчальний посібник / Мозговий О. М. – К. : КНЕУ, 1999. – 316 с.
2. Регулирование рынков ценных бумаг в США / National Association of Securities Dealers, I № с. – К. : Благотворительный фонд “ЮФИ”, 1993.
3. Зубрицкий В. П. Предпринимательство и рынок ценных бумаг: становление, развитие / Зубрицкий В. П. – Тирасполь : Юрист, 1998.
4. Батлер У. Э. Корпорации и ценные бумаги в России и США / У. Э. Батлер, М. Е. Гаши-Батлер. – М. : Зерцало, 1997. – 128 с.
5. Ходов Л. Г. Основы государственной экономической политики : учебник / Ходов Л. Г. – М. : БЕК, 1997. – 315 с.
6. Харитоновна О. І. Державне регулювання фондового ринку України: проблемні питання / О. І. Харитоновна // Актуальні проблеми держави і права. – 2001. – Вип. 11. – С. 372-376.
7. Хаманева Н. Ю. Проблемы административно-правового регулирования экономических отношений на современном этапе / Н. Ю. Хаманева // Административно-правовое регулирование в сфере экономических отношений. – М. : БЕК, 2001.
8. Штобер Р. Общее хозяйственно-административное право: основы и принципы. Экономическая конституция / Штобер Р. ; пер. с 11-го нем. изд. – Мн. : Изд-во Европейского гуманит. ун-та, 2000.
9. Дідич О. В. Особливості адміністративно-правового регулювання ринку цінних паперів / О. В. Дідич // Актуальні проблеми держави і права. – 2002. – Вип. 16. – С. 322-326.
10. Мозговий О. М. Формування системи регулювання фондового ринку України (методологія і організація) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : 08.04.01 / Мозговий О. М. – К., 1999. – 35 с.
11. Семилютинна Н. Проблемы совершенствования законодательства о рынке ценных бумаг / Н. Семилютинна // Право и экономика. – 2001. – № 1. – С. 30-35.

УДК 347

Музика Л.А.,

доцент кафедри цивільного, господарського права
та процесу Академії адвокатури України
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РІВНІВ (ФОРМ) РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

У статті аналізуються такі рівні цивільно-правової політики, як: доктринальний, законотворчий, правозастосовний та інтерпретаційний.

Ключові слова: правова політика, цивільно-правова політика, рівні цивільно-правової політики.

В статье анализируются следующие уровни гражданско-правовой политики, как: доктринальный, законодательный, правоприменительный и интерпретационный.

Ключевые слова: правовая политика, гражданско-правовая политика, уровни гражданско-правовой политики.

This article analyzes the following levels of civil legal policy, such as: doctrinal, legislative, enforcement and interpretation.

Key words: legal policy, civil legal policy, the levels of civil legal policy.

Відповідні види правової політики правовій доктрині традиційно розглядають крізь призму рівневої диференціації. На нашу думку, ці положення, з певними корективами, можуть бути використані й при характеристиці рівнів цивільно-правової політики. Аналізуючи проблеми вітчизняного законодавства у контексті цивільно-правової політики, маємо на меті розкрити суть рівневої диференціації цього виду правової політики.

У вітчизняній та зарубіжній літературі різноманітним аспектам правової політики взагалі, та дослідженню окремих її видів приділено значну увагу, зокрема, у працях таких вчених, як: В.І. Борисов, Є.В. Вавілін, А.Є. Кубко, Є.В. Лащук, Н.О. Лопашенко,